

Sbírka soudních rozhodnutí

ROZSUDEK SOUDNÍHO DVORA (sedmého senátu)

18. dubna 2024*

„Řízení o předběžné otázce – Sociální zabezpečení – Úředníci Evropské unie – Protokol (č. 7) o výsadách a imunitách Evropské unie – Povinné pojištění v systému sociálního zabezpečení orgánů Unie – Úředník Unie vykonávající vedlejší profesní činnost jako osoba samostatně výdělečně činná – Povinnost platit příspěvky na sociální zabezpečení stanovená právními předpisy členského státu, v němž je tato činnost vykonávána“

Ve věci C-195/23,

jejímž předmětem je žádost o rozhodnutí o předběžné otázce podaná na základě článku 267 SFEU rozhodnutím tribunal du travail francophone de Bruxelles (frankofonní pracovněprávní soud v Bruselu, Belgie) ze dne 13. března 2023, došlým Soudnímu dvoru dne 27. března 2023, v řízení

GI

proti

Partena, Assurances sociales pour travailleurs indépendants ASBL,

SOUDNÍ DVŮR (sedmý senát),

ve složení: F. Biltgen (zpravodaj), předseda senátu, J. Passer a M. L. Arastey Sahún, soudci,

generální advokát: A. Rantos,

za soudní kancelář: A. Calot Escobar, vedoucí,

s přihlédnutím k písemné části řízení,

s ohledem na vyjádření, která předložili:

- za GI: J.-F. Neven, avocat,
- za belgickou vládu: S. Baeyens, C. Pochet a A. Van Baelen, jako zmocněnci, ve spolupráci s: S. Rodrigues a A. Tymen, avocats,
- za českou vládu: M. Smolek a J. Vláčil, jako zmocněnci,
- za Evropskou komisi: T. S. Bohr a B.-R. Killmann, jako zmocněnci,

* Jednací jazyk: francouzština.

s přihlédnutím k rozhodnutí, přijatému po vyslechnutí generálního advokáta, rozhodnout věc bez stanoviska,

vydává tento

Rozsudek

- 1 Žádost o rozhodnutí o předběžné otázce se týká výkladu článku 14 protokolu (č. 7) o výsadách a imunitách Evropské unie (dále jen „protokol“), jakož i čl. 4 odst. 3 SEU.
- 2 Tato žádost byla předložena v rámci sporu mezi GI, který je úředníkem Evropské komise, a neziskovým sdružením Partena, Assurances sociales pour travailleurs indépendants ASBL (dále jen „Partena“) ohledně povinné účasti GI na belgickém systému sociálního zabezpečení osob samostatně výdělečně činných z důvodu vedlejší pracovní činnosti.

Právní rámec

Unijní právo

Protokol

- 3 Článek 12 protokolu zní následovně:

„Platy, mzdy a služební požitky, které poskytuje [Evropská] [u]nie svým úředníkům a jiným zaměstnancům, podléhají dani ve prospěch Unie, jejíž podmínky a způsob vybírání stanoví Evropský parlament a Rada [Evropské unie] řádným legislativním postupem a po konzultaci s dotčenými orgány formou nařízení.

Úředníci a jiní zaměstnanci jsou osvobozeni od vnitrostátních daní z platů, mezd a požitků, které jim poskytuje Unie.“

- 4 V článku 14 protokolu je stanoveno:

„[...] parlament a Rada řádným legislativním postupem a po konzultaci s dotčenými orgány rozhodují formou nařízení o stanovení systému sociálních dávek příslušejících úředníkům a jiným zaměstnancům Unie.“

Služební řád

- 5 Článek 12b odst. 1 služebního řádu úředníků Evropské unie, ve znění použitelném na spor v původním řízení (dále jen „služební řád“), stanoví:

„S výhradou článku 15 musí úředník, který si přeje zabývat se mimopracovními činnostmi, výdělečnými či nevýdělečnými, nebo vykonávat jakoukoli funkci mimo rámec Unie, nejprve získat souhlas orgánu oprávněného ke jmenování. Souhlas je odmítnut pouze tehdy, je-li uvedená činnost nebo funkce takové povahy, že brání plnění služebních povinností úředníka, nebo je-li v rozporu se zájmy orgánu.“

6 Článek 72 služebního řádu stanoví:

„1. Úředník [...] [je pojištěn] pro případ nemoci až do výše 80 % vzniklých nákladů a na základě pravidel vypracovaných společnou dohodou mezi orgány oprávněnými ke jmenování v orgánech Unie po projednání s výborem pro služební řád [...]

[...]

Jednu třetinu příspěvku nezbytného k zajištění tohoto krytí hradí úředník, ale jeho účast nesmí přesáhnout 2 % jeho základního platu.

[...]“

7 Článek 73 odst. 1 služebního řádu stanoví:

„Počínaje dnem vstupu do služby je úředník pojištěn pro případ nemoci z povolání nebo úrazu způsobem stanoveným v pravidlech vypracovaných společnou dohodou [...] orgánů Unie po projednání s výborem pro služební řád. Na pojištění pro případ nemoci nebo úrazu mimo službu přispívá částkou do výše 0,1 % základního platu.

[...]“

Společná pravidla

8 Pro účely stanovení podmínek pro použití článku 72 služebního řádu přijaly orgány Unie společná pravidla pro zdravotní pojištění úředníků Evropské unie (dále jen „společná pravidla“).

9 V článku 1 společných pravidel je stanoveno, že podle článku 72 služebního řádu se zřizuje společný systém zdravotního pojištění orgánů Unie (SSZP).

10 Článek 2 uvedených pravidel stanoví:

„1. Účastníky tohoto systému jsou:

- úředník,
- dočasný zaměstnanec;

[...]“

11 Článek 4 společných pravidel zní:

„Pokud je úředník, dočasný zaměstnanec nebo smluvní zaměstnanec vyslán do země, kde podle jejích právních předpisů podléhá povinnému systému zdravotního pojištění, jsou příspěvky plně hrazeny z rozpočtu orgánu, k němuž služebně přísluší. V takovém případě se použije článek 22.“

12 Článek 22 společných pravidel stanoví:

1. Pokud může mít účastník nebo osoba zahrnutá do jeho pojištění nárok na náhradu výdajů podle jiného zdravotního pojištění stanoveného právními nebo správními předpisy, účastník je povinen:

a) oznámit to zúčtovací kanceláři;

b) požádat nebo případně nechat požádat přednostně o náhradu v rámci jiného systému. Je-li však povinnost přispívat do obou systémů, účastníci tohoto systému si mohou zvolit systém, který využijí, pokud jde o náhradu za výkony, jež obdrželi, přičemž společný systém se použije jako doplňkový systém v případech, kdy se nepoužije jako základní systém;

c) připojit ke každé žádosti o náhradu podané podle tohoto systému originál podrobného výpisu náhrad, které účastník nebo osoba zahrnutá do jeho pojištění obdrželi podle jiného systému, spolu s podpůrnými doklady.

2. Společný systém se použije jako doplňkový systém při náhradě za výkony, pokud se jiný systém použil dříve pro výkony, na něž se tento jiný systém vztahuje.

Pokud se na výkon nevztahuje základní systém, ale vztahuje se na něj společný systém, použije se společný systém jako základní.

[...]"

Narizení č. 883/2004

13 Článek 2 odst. 1 nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 883/2004 ze dne 29. dubna 2004 o koordinaci systémů sociálního zabezpečení (Úř. věst. 2004, L 166, s. 1; Zvl. vyd. 05/05, s. 72) stanoví:

„Toto nařízení se vztahuje na státní příslušníky členského státu, osoby bez státní příslušnosti a uprchlíky bydlící v některém členském státě, kteří podléhají nebo podléhali právním předpisům jednoho nebo více členských států, jakož i na jejich rodinné příslušníky a pozůstalé.“

14 Článek 11 odst. 1 tohoto nařízení stanoví:

„Osoby, na které se vztahuje toto nařízení, podléhají právním předpisům pouze jediného členského státu. Tyto právní předpisy se určí v souladu s touto hlavou.“

Belgické právo

15 Článek 2 arrêté royal no 38 du 27 juillet 1967 organisant le statut social des travailleurs indépendants (královská vyhláška č. 38 ze dne 27. července 1967, která upravuje systém sociálního zabezpečení pro osoby samostatně výdělečně činné) (*Moniteur belge* ze dne 29. července 1967, s. 8071), ve znění použitelném na spor v původním řízení stanoví:

„Této vyhlášce podléhají a povinnosti v ní stanovené musí plnit: osoby samostatně výdělečně činné a s nimi spolupracující osoby.“

16 V článku 3 odst. 1 této vyhlášky je stanoveno:

„Podle této vyhlášky se osobou samostatně výdělečně činnou rozumí každá fyzická osoba, která vykonává v Belgii výdělečnou činnost a není z důvodu této činnosti zaměstnána v pracovním poměru ani činná ve služebním poměru.

Není-li prokázán opak, má se za to, že každý, kdo v Belgii vykonává výdělečnou činnost, ze které mohou plynout příjmy, splňuje podmínky povinné účasti uvedené v předchozím pododstavci [...]“

17 V článku 10 odst. 1 uvedené vyhlášky je stanoveno:

„[...] každá osoba, na kterou se vztahuje tato vyhláška, je povinna před zahájením samostatné výdělečné činnosti stát se účastníkem některého ze sociálních pojištění pro osoby samostatně výdělečně činné [...]“

Spor v původním řízení a předběžná otázka

18 Žalobce v původním řízení, který je od 1. září 2007 úředníkem Unie, nastoupil v srpnu 2010 do služebního poměru ke Komisi.

19 Od října roku 2015 vykonává vedlejší placenou pedagogickou činnost v rozsahu nejvýše 20 vyučovacích hodin ročně, pro kterou získal od Komise v souladu se služebním řádem požadované povolení.

20 Dopisem ze dne 4. července 2018 Institut national d'assurances sociales pour travailleurs indépendants (Národní institut sociálního zabezpečení pro osoby samostatně výdělečně činné, Belgie), který je pověřen kontrolou, zda jsou osoby samostatně výdělečně činné účastníky sociálního pojištění, informoval žalobce v původním řízení, že se musí přihlásit k účasti na sociálním pojištění, jelikož od 1. října 2015 vykonával samostatně výdělečnou činnost jako profesor.

21 Proto se žalobce v původním řízení pojistil u sdružení Partena a uhradil požadované sociální odvody ve výši 3 242,09 eur.

22 Avšak vzhledem k tomu, že se žalobce v původním řízení domníval, že jeho povinné pojištění v belgickém systému sociálního zabezpečení osob samostatně výdělečně činných je v rozporu se zásadou jediného systému sociálního zabezpečení použitelného na úředníky unijních orgánů, podal proti sdružení Partena žalobu k tribunal du travail francophone de Bruxelles (frankofonní pracovněprávní soud v Bruselu, Belgie), který je předkládajícím soudem, jíž se domáhal ukončení svého povinného pojištění v daném systému a vrácení zaplacených sociálních odvodů.

23 Za těchto podmínek se tribunal du travail francophone de Bruxelles (frankofonní pracovněprávní soud v Bruselu) rozhodl přerušit řízení a položit Soudnímu dvoru následující předběžnou otázku:

„Brání [protokol], zejména jeho článek 14, zásada jediného systému sociálního zabezpečení, která se vztahuje na zaměstnance nebo osoby samostatně výdělečně činné, v aktivním věku nebo v důchodu, a zásada loajální spolupráce, která vyplývá z čl. 4 odst. 3 [SEU], tomu, aby členský stát nařizoval úředníkovi, který vedle své profesní činnosti ve služebním poměru k unijnímu orgánu vykonává se souhlasem svého zaměstnavatele vedlejší výdělečnou činnost v podobě výuky, účast

na vnitrostátním systému sociálního zabezpečení a vyžadoval placení sociálních odvodů, jestliže tento úředník na základě [služebního řádu] již podléhá [systému sociálního zabezpečení orgánů] Evropské unie?“

K předběžné otázce

- 24 Podstatou otázky předkládajícího soudu je, zda článek 14 protokolu, zásada jediného použitelného systému sociálního zabezpečení uvedená v nařízení č. 883/2004 a zásada loajální spolupráce, zakotvená v čl. 4 odst. 3 SEU, musí být vykládány v tom smyslu, že brání právní úpravě členského státu, která vyžaduje, aby úředník Unie, který vykonává vedlejší pedagogickou činnost na území uvedeného členského státu, podléhal systému sociálního zabezpečení tohoto členského státu.
- 25 Je třeba připomenout, že pokud jde o zásadu jediného použitelného systému sociálního zabezpečení, která je vyjádřena v článku 11 nařízení č. 883/2004, toto nařízení zavedlo koordinační systém, který upravuje zejména určování právních předpisů použitelných na zaměstnance a osoby samostatně výdělečně činné, jež za různých okolností využívají práva na volný pohyb. Úplnost tohoto systému kolizních norem má za následek, že je zákonodárci každého členského státu odňata pravomoc určovat libovolně rozsah působnosti a podmínky použití jeho vnitrostátních právních předpisů, pokud jde o osoby, na něž se vztahují, a pokud jde o území, na němž vnitrostátní právní předpisy zakládají účinky. V článku 11 odst. 1 nařízení č. 883/2004 je tedy výslovně stanoveno, že osoby, na které se toto nařízení vztahuje, podléhají právním předpisům pouze jediného členského státu (v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 16. listopadu 2023, *Acerta a další*, C-415/22, EU:C:2023:881, body 29 a 30).
- 26 Cílem této zásady jediného systému sociálního zabezpečení je vyhnout se potížím, které mohou vyplynout ze současného použití několika vnitrostátních právních řádů, a odstranit nerovné zacházení, které by pro osoby pohybující se v rámci Unie vyplývalo z částečného či úplného souběhu použitelných právních předpisů (v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 26. února 2015, *de Ruyter*, C-623/13, EU:C:2015:123, bod 37).
- 27 Uvedená zásada se nicméně nepoužije na úředníky Unie, neboť ti nepodléhají vnitrostátním právním předpisům v oblasti sociálního zabezpečení ve smyslu čl. 2 odst. 1 nařízení č. 883/2004, který vymezuje oblast osobní působnosti tohoto nařízení (v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 16. listopadu 2023, *Acerta a další*, C-415/22, EU:C:2023:881, bod 31, jakož i citovaná judikatura).
- 28 Jedině Unie, a nikoli členské státy, má totiž pravomoc ke stanovení pravidel použitelných na úředníky Unie, pokud jde o jejich povinnosti v oblasti sociálního zabezpečení. Systém sociálního zabezpečení orgánů Unie byl stanoven podle článku 14 protokolu Parlamentem a Radou formou nařízení, jímž se stanoví služební řád (rozsudek ze dne 16. listopadu 2023, *Acerta a další*, C-415/22, EU:C:2023:881, body 32 až 33, jakož i citovaná judikatura).
- 29 Na článek 14 Protokolu je přitom třeba nahlížet tak, že znamená, že stanovení povinné účasti úředníků Unie na vnitrostátním systému sociálního zabezpečení a povinnosti těchto úředníků přispívat na financování tohoto systému je vyňato z pravomoci členských států (v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 16. listopadu 2023, *Acerta a další*, C-415/22, EU:C:2023:881, bod 34, jakož i citovaná judikatura).

- 30 Soudní dvůr navíc rozhodl, že článek 14 protokolu a ustanovení služebního řádu v oblasti sociálního zabezpečení úředníků Unie plní ve vztahu k těmto úředníkům obdobnou funkci, jakou plní článek 11 nařízení č. 883/2004, a to funkci spočívající v zákazu povinnosti těchto úředníků Unie přispívat do různých systémů v dané oblasti (v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 10. května 2017, de Lobkowicz, C-690/15, EU:C:2017:355, bod 45).
- 31 Z toho vyplývá, že pouze unijní normotvůrce má pravomoc určit podle svého uvážení působnost a podmínky použití ustanovení v oblasti sociálního zabezpečení, pokud jde o účinky, které vyvolávají, a osoby, na které se vztahují.
- 32 Kromě toho služební řád, který vykazuje všechny znaky uvedené v článku 288 SFEU, je závazný v celém rozsahu a přímo použitelný ve všech členských státech, takže jeho ustanovení musí dodržovat i členské státy (rozsudek ze dne 16. listopadu 2023, Acerta a další, C-415/22, EU:C:2023:881, bod 35, jakož i citovaná judikatura).
- 33 V této souvislosti z čl. 72 odst. 1 a článku 73 služebního řádu vyplývá, že každý úředník a dočasný zaměstnanec ve služebním poměru u orgánu Unie je ode dne svého nástupu do služebního poměru zdravotně pojištěn.
- 34 V projednávané věci je nesporné, že žalobce v původním řízení je od 1. září 2007 úředníkem Unie a od srpna 2010 ve služebním poměru u Komise. Z důvodu jeho služebního poměru u Komise se na něj tedy na základě čl. 72 odst. 1 služebního řádu vztahuje systém sociálního zabezpečení unijních orgánů, i když v některém členském státě vykonává vedlejší profesní činnost povolenou Komisí podle čl. 12b odst. 1 služebního řádu.
- 35 Právní úprava členského státu, která stanoví povinné pojištění v systému sociálního zabezpečení tohoto členského státu v případě úředníka Unie, který na území uvedeného členského státu vykonává vedlejší profesní činnost, je tedy v rozporu s výlučnou pravomocí Unie, která je jí přiznána na základě článku 14 protokolu a příslušných ustanovení služebního řádu, stanovit pravidla použitelná na úředníky Unie, pokud jde o jejich povinnosti v oblasti sociálního zabezpečení.
- 36 I když si totiž členské státy zachovávají pravomoc organizovat své systémy sociálního zabezpečení, musí nicméně při výkonu této pravomoci dodržovat unijní právo, včetně ustanovení protokolu a služebního řádu, která se týkají pravidel v oblasti sociálního zabezpečení, jež upravují právní situaci úředníků Unie (v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 16. listopadu 2023, Acerta a další, C-415/22, EU:C:2023:881, bod 43, jakož i citovaná judikatura).
- 37 Kromě toho by taková vnitrostátní právní úprava, jako je právní úprava uvedená v bodě 35 tohoto rozsudku, byla v rozporu se zásadou loajální spolupráce stanovenou v čl. 4 odst. 3 SEU, podle níž se Unie a členské státy navzájem respektují a pomáhají si při plnění úkolů vyplývajících ze Smluv.
- 38 Hrozilo by totiž, že by takováto právní úprava narušila rovné zacházení s úředníky Unie, a tudíž by odrazovala od výkonu povolání v rámci unijních orgánů, neboť někteří úředníci by byli nuceni přispívat nejen do systému sociálního zabezpečení orgánů Unie, ale i do vnitrostátního systému sociálního zabezpečení (v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 10. května 2017, de Lobkowicz, C-690/15, EU:C:2017:355, bod 47).
- 39 A konečně je třeba konstatovat, že uvedený výklad není zpochybněn žádným z argumentů, které uvedly v písemných vyjádřeních Belgické království a Česká republika.

- 40 Pokud jde zprvce o argument, že odměny, které nejsou vypláceny Unií, s Unií nesouvisí, a proto musí být zdaněny členským státem příslušným v daňové oblasti, a proto musí podléhat odvodům na sociální zabezpečení tohoto členského státu, je třeba připomenout, že existuje jasný rozdíl mezi povinnostmi úředníků Unie v oblasti sociálního zabezpečení a daňovými povinnostmi těchto úředníků, kteří jsou podle článku 12 protokolu osvobozeni od vnitrostátních daní pouze v případě svých platů, mezd a služebních požitků, které poskytuje Unie. I když tedy tyto platy, mzdy a služební požitky podléhají, pokud jde o jejich případnou zdanitelnost, výlučně unijnímu právu, ostatní příjmy úředníků jsou i nadále zdaňovány členskými státy. Pokud jde naproti tomu o povinnosti v oblasti sociálního zabezpečení, úředník Unie podléhá výlučně systému sociálního zabezpečení orgánů Unie (v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 16. listopadu 2023, *Acerta* a další, C-415/22, EU:C:2023:881, bod 48).
- 41 Výlučná pravomoc unijního normotvůrce stanovit systém příspěvků na sociální zabezpečení úředníků Unie se totiž vztahuje na příspěvky na sociální zabezpečení, které členský stát vybírá z jakéhokoli druhu příjmů, a tedy i z příjmu představujícího odměnu za vedlejší činnost povolenou zaměstnavatelem (v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 10. května 2017, *de Lobkowicz*, C-690/15, EU:C:2017:355, bod 48 a citovaná judikatura).
- 42 Zadruhé stran argumentu, že systémy sociálního zabezpečení všech členských států jsou založeny na solidaritě, jelikož odvody nejsou nikdy úměrné dávkám a nejsou ani podmíněny samotným využíváním dávek, je třeba připomenout, že Soudní dvůr rozhodl, že existence či neexistence protiplnění ve formě dávek není v rámci otázky, zda dotčený odvod spadá do systému sociálního zabezpečení, relevantní (v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 16. listopadu 2023, *Acerta* a další, C-415/22, EU:C:2023:881, bod 47, jakož i citovaná judikatura).
- 43 S ohledem na výše uvedené úvahy je třeba na položenou otázku odpovědět tak, že článek 14 protokolu, zásada jediného použitelného systému sociálního zabezpečení uvedená v nařízení č. 883/2004 a zásada loajální spolupráce, zakotvená v čl. 4 odst. 3 SEU, musí být vykládány v tom smyslu, že brání právní úpravě členského státu, která vyžaduje, aby úředník Unie, který vykonává vedlejší pedagogickou činnost na území uvedeného členského státu, podléhal systému sociálního zabezpečení tohoto členského státu.

K nákladům řízení

- 44 Vzhledem k tomu, že řízení má, pokud jde o účastníky původního řízení, povahu incidenčního řízení ve vztahu ke sporu probíhajícímu před předkládajícím soudem, je k rozhodnutí o nákladech řízení příslušný uvedený soud. Výdaje vzniklé předložením jiných vyjádření Soudnímu dvoru než vyjádření uvedených účastníků řízení se nenahrazují.

Z těchto důvodů Soudní dvůr (sedmý senát) rozhodl takto:

Článek 14 protokolu (č. 7) o výsadách a imunitách Evropské unie, zásada jediného použitelného systému sociálního zabezpečení uvedená v nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 883/2004 ze dne 29. dubna 2004 o koordinaci systémů sociálního zabezpečení a zásada loajální spolupráce, zakotvená v čl. 4 odst. 3 SEU

musejí být vykládány v tom smyslu, že

brání právní úpravě členského státu, která vyžaduje, aby úředník Evropské unie, který vykonává vedlejší pedagogickou činnost na území uvedeného členského státu, podléhal systému sociálního zabezpečení tohoto členského státu.

Podpisy